

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Európa Tanács/Emberi Jogok Európai Bírósága, 2013. E fordítás nem köti a Bíróságot. További információkért olvassa el a dokumentum végén szereplő teljes körű szerzői jogi tájékoztatást.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

NAGYKAMARA

AKSU kontra TÖRÖKORSZÁG ÜGY

(4149/04. és 41029/04. sz. kérelmek)

ÍTÉLET

STRASBOURG

2012. március 15.

Ez az ítélet jogerős, de esetlegesen szerkesztési változtatás alá eshet.

Az Aksu kontra Törökország ügyben,
az Emberi Jogok Európai Bírósága az alábbi tagokból álló
Nagykamarában eljárva:

Nicolas Bratza, *elnök*,
Jean-Paul Costa,
Josep Casadevall,
Nina Vajić,
Dean Spielmann,
Karel Jungwiert,
Anatoly Kovler,
Elisabet Fura,
Alvina Gyulumyan,
Mark Villiger,
Päivi Hirvelä,
Luis López Guerra,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Nebojša Vučinić,
İşıl Karakaş,
Vincent A. de Gaetano,
Angelika Nußberger, *bírák*,

és Michael O’Boyle, *hivatalvezető-helyettes*,

2011. április 13-án és 2012. február 1-jén tartott zárt üléseken folytatott
tanácskozást követően,

a következő – a fent említett napon elfogadott – ítéletet hozta:

ELJÁRÁS

1. Az ügy alapja két Török Köztársaság ellen benyújtott (4149/04. és 41029/04. sz.) kérelem, amelyeket Mustafa Aksu török állampolgár (a továbbiakban: kérelmező) 2004. január 23-án és augusztus 4-én terjesztett a Bíróság elé az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) 34. Cikke szerint.

2. A kérelmezőt, aki költségmentességben részesült, S. Esmer Ankarában praktizáló ügyvéd képviselte. A török kormányt (a továbbiakban: a Kormány) meghatalmazott képviselője képviselte.

3. A kérelmező állítása szerint három, állami támogatásból megjelentetett kiadvány – egy könyv és két szótár – a romákkal szemben negatív értékítéletet közvetítő megjegyzéseket és kifejezéseket tartalmazott. A kérelmező a 8. Cikkkel összefüggésben értelmezett 14. Cikkre hivatkozott.

4. A kérelmeket a Bíróság Második Szekciója elé terjesztették (Eljárási Szabályzat 52. szabályának 1. bekezdése). 2010. július 27-én e Szekció alábbi bírákból álló Kamarája: Françoise Tulkens, Ireneu Cabral Barreto,

Danutė Jočienė, Dragoljub Popović, Nona Tsotsoria, Işıl Karakaş és Kristina Pardalos, valamint Stanley Naismith, a szekció helyettes titkára, meghozta az ítéletet, amelyben a kérelmek egyesítéséről határozott, és amelyben négy szavazattal öt ellenében megállapította, hogy az Egyezmény 14. Cikkét a 8. Cikkkel összefüggésben értelmezve nem sértették meg.

5. 2010. november 22-én, a kérelmező 2010. október 25-i kérelmének benyújtását követően, a Nagykamara kollégiuma az Egyezmény 43. Cikke szerint az ügynek a Nagykamara elé terjesztéséről határozott.

6. A Nagykamara összetételéről a 26. Cikk 4. és 5. bekezdésének rendelkezései és az Eljárási Szabályzat 24. szabálya rendelkeztek.

7. A kérelmező és a Kormány is további írásbeli észrevételeket nyújtott be az ügy érdeméről (59. szabály 1. bekezdése). Ezen túlmenően a Görög Helsinki Monitor (Greek Helsinki Monitor), mint harmadik fél is hozzájárult az ügghöz észrevételeivel, mivel az elnök engedélyezte számára az írásbeli eljárásba való beavatkozást (az Egyezmény 36. Cikkének 2. bekezdése és a 44. szabály 3. bekezdése).

8. A tárgyalás nyilvánosan zajlott a strasbourgi Human Rights Buildingben 2011. április 13-án (59. szabály 3. bekezdése).

A Bíróság előtt megjelentek:

(a) *a Kormány részéről*

M. ÖZMEN,

kormányképviselő-helyettes,

A. EMÜLER,

M.Z. UZUN,

N. AKSOY,

O. SAYDAM

U. AKSUNGUR,

ügyvéd;

(b) *a kérelmező részéről*

S. ESMER,

ügyvéd.

A Bíróság meghallgatta Esmer és Özmen urak felszólalását.

TÉNYÁLLÁS

I. AZ ÜGY KÖRÜLMÉNYEI

9. A roma származású kérelmező 1931-ben született, és Ankarában él.

A. A 4149/04. sz. kérelem

1. A „Törökországi cigányok (Türkiye Çingeneleri)” című könyv

10. Ali Rafet Özkan egyetemi docens „Törökországi cigányok” című könyvét 3000 példányban adta ki a kulturális minisztérium 2000-ben. A kiadás előtt a könyv tartalmát egy publikációval foglalkozó tanácsadó testület hagyta jóvá. A könyv előszava a következőket tartalmazza:

„...“

Ahogy a történelem során mindvégig, a cigányok napjainkban is békében élnek a török területen, azzal a különbséggel, hogy jelenleg mindenféle szabályozás, felügyelet és figyelem hiányában, teljes mértékben saját magukra hagyatva élnek. Törökország tehető felelőssé szabálytalan életmódjukért, amely tükrözi, hogy milyen nagy mértékben sorsukra vannak hagyva. További hiányosság az is, hogy a cigányok napjainkban igen rendezetlen életmódot folytatnak, valamint hogy a zárt világukba való bármilyen beavatkozást szükségtelennek ítélik a hosszú közös történelmünk ellenére. Ehhez kapcsolódik az is, hogy a cigányokat – noha valóban hosszú évek óta köztünk élnek – a helyi emberek mindig is kiközösítették és kiközösítik őket ma is, továbbá becsmérlő megjegyzésekkel illetik őket, amely megjegyzések javarészt tudatlanságból és előítéletekből fakadnak. A külvilágtól már amúgy is elzárt társadalmi struktúrában élő cigányokat az őket lépten-nyomon körülvevő negatív megítélés és a lesújtó vádak készítették a még elszigeteltebb életre.

Szükségét éreztük, hogy betekintsünk a már évszázadok óta köztünk élő és a mai török kultúra részévé vált nép ismeretlen világába. Célom tehát az volt, hogy empirikus megközelítéssel közelebről megismerjem a törökországi cigányokat, és úgy mutassam be őket – minden aspektusból, a tudományos objektivitás elvei alapján – amilyenek vajában.

Ez a tanulmány egy bevezetésből és két fő részből áll.

A bevezetés a cigányságról mint fogalomról és a cigányok eredetéről nyújt tájékoztatást, valamint részletesen taglalja a migrációjukat, ezen túlmenően pedig számos archív dokumentum és tudományos forrás tükrében vizsgálja törökországi történelmüket. Az első rész foglalkozik a cigányok társadalmi-kulturális jellemzőinek általános áttekintésével. Különösen a cigányok otthoni életét és utazásait, azon belül zenéjüket, táncukat, nyelvüket, hagyományait és szokásait vizsgálja. A második fejezetben szerepelnek a hiedelmekkel és szokásaikkal kapcsolatos információk.

Ez a tanulmány, amelyet bármiféle igény nélkül, pusztán egy jelentős hiány betöltésének céljából (hiszen ez az első ilyen jellegű tanulmány), valamint a jövőben a cigánysággal foglalkozók számára útmutatásul szeretnék közzétenni, a részvételen alapuló megfigyelésen és interjútechnikán túl leíró, összehasonlító és fenomenológiai módszerek segítségével készült.

...”

11. A szerző így folytatta a bevezetésben:

„...“

A cigányok az egész világon szétszóródtak, nem tudtak azonban kilépni a mindenhol kirekesztettnek és megvetettnek tekintett marginális csoportból. Az életmódjukkal kapcsolatos különbségektől eltekintve a cigányok fő, az őket másoktól legnyilvánvalóbban megkülönböztető ismertetőjegye a bőrük sötétebb,

napbarnítottabb színe. Tipológiai szempontból a legtöbb cigány középmagas, fürgé mozgású, sötétbarna (ritkán mogyoróbarna vagy kék) szemű, hosszú szempillákkal; a férfiakra jellemző a hosszú bajusz. A szájuk keskeny és elegáns, fogaik fehérek és szabályosak, álluk kerek. Keskeny homlok és halánték, valamint kis koponya jellemzi őket. Hajuk göndör, fekete, hosszú és vastag. A középkor felett a nők erős testalkatúak és testesek. A fiatalabbak karcsúak, erős izomzatúak (lásd Prosper Mérimée „*Carmen*” c., Tahir Alangu „*Gypsy Stories of our own and from around the world*” c. és Esat Uras „*The sieve-making of the Gypsies of Posalar*” c. műveit).

...

Ez a kutatás a már évszázadok óta köztünk élő és a mai török kultúra szerves részévé vált népcsoport, a cigányok identitásának bemutatását tűzte ki céljául, akikről mindeddig átfogó tudományos tanulmány nem készült, mivel az azonosításuk és meghatározásuk kapcsán felmerült nehézségek miatt kulturális identitásukról nem vettek tudomást. E tanulmány a cigányokra jellemző társadalmi-kulturális jellemzőket, hiedelmeiket, mitológiájukat, vallási és egyéb ünnepeiket ismerteti minden aspektusból.

Első lépésként, a tanulmány elkészítése céljából áttekintettünk valamennyi törökországi és más országban élő cigányokra vonatkozó információt, dokumentációt és anyagot. Ily módon azonosítottuk az adatokat és dokumentumokat, majd tudományos megbízhatóságuk alapján érvényességi szempontok segítségével rangsoroltuk őket. Ezt követően a cigány lakosság közelebbről való megismerése, és a közöttük eltöltött idő alapján elkészítettük a résztvevők észrevételein alapuló empirikus tanulmányt. Törökország valamennyi – nomád vagy letelepedett – cigány népességű területére eljutottunk, így módon törekedtünk életmódjukról, hagyományaikról, hiedelmeikről, imádási formáikról és szokásaikról tényeket megállapítani nemcsak adatok, dokumentumok és egyéb anyagok összegyűjtése által, hanem a velük együtt eltöltött idő alatt szerzett tapasztalatokon alapuló empirikus módszer segítségével.

12. A szerző a könyvben egy fejezetet szánt „A korunk Törökországában élő cigányok” számára. Ebben a fejezetben a következőket olvashatjuk:

„Napjainkban a cigányok Törökország valamennyi területén szétszóródva élnek. Főként a Márvány-tengeri, az Égei-tengeri és a Földközi-tengeri régiókban, valamint a Fekete-tengeri, a Közép-anatóliai és a Délkelet-anatóliai régiókban találkozhatunk velük, bár az utóbbiakban csak csekélyebb létszámban. Ez a rész foglalkozik a cigányok törökországi megoszlásával.

...

Az általános népszámlálások eddig nem tértek ki külön a cigányokkal kapcsolatos adatokra; ennél fogva a törökországi cigány lakosság számát nem lehet teljes bizonyossággal megállapítani. Az adatok becslése helyett maguktól a cigányoktól, a közelben élő helyi lakosoktól és a helyi közigazgatási vezetőktől szereztünk információkat. Ezeket az adatokat a kerületek vezetőitől (*muhtároktól*) kapott átfogó kerületi lakossági számadatokkal való összehasonlítás alapján egyértelműsítettük.

...

Isztambul

...

Az Isztambul tartomány határain belül élő cigányok legfőképp zenéléssel, virágárusítással, fémhulladék-kereskedelemmel, szemét- és papírgyűjtéssel, kovácsolással és lakatosmunkával, hordármunkával, jövőmondással, takarítással, lovakkal és szekerekkel kapcsolatos munkával, rézkovácsolással, csigagyűjtéssel és házaló kereskedelemmel keresik mindennapi kenyerüket. Néhányan – bár csak igen kevesen – zsebtolvajlásból, lopásból és narkotikumok eladásából élnek.

Rodostó

...

A rodostói cigányok zenéléssel, hordármunkával és cipőfényezéssel keresik meg mindennapi bevetőjüket. A nők házi takarítóként és téglagyárakban dolgoznak. Çorlu és Lüleburgaz városok cigány lakosai zenélésből, hordármunkából, lókereskedésből (állattállomány értékesítéséből), építészeti munkából, szerencsejátékokból, a nők pedig takarításból élnek.

Kırklareli

...

Kırklareli roma lakosai nagyrészt zenélésből, lovakkal és szekerekkel kapcsolatos munkából, utcai árusításból, hordármunkából, takarításból és fémhulladék-kereskelemből élnek.

Edirne

...

Az Edirne városban élők leginkább lovakkal és szekerekkel való munkával, fémhulladék-kereskedelemmel és utcai árusítással, míg a nők takarítással járulnak hozzá a családi gazdasághoz. Keşan kerülete, Yukarı Zaferiye lakosainak zöme zenélésből él. A többiek különböző ágazatokban dolgoznak, többek között rizsföldeken, építkezéseken betonöntéssel foglalkoznak, hordárként vagy lovakkal, szekerekkel dolgoznak, békákat és csigákat gyűjtenek, fémhulladék-kereskedelemmel, papírgyűjtéssel, házfestéssel és *simit* (zsemle egyik fajtája) árusításával foglalkoznak. Uzunköprü cigány lakosai fémhulladék-kereskelemből, ónkovácsolásból és kosárfonásból élnek.

...

Ankara

...

Az Ankara központi kerületében élő cigányok megélhetési forrása a lopás, koldulás, házalás, jövőmondás, ékszerboltok kirablása (*zercilik*) és a varázslás. Néhányan ónkovácsolásban, bőrműves mesterségben, szitakészítésben és kosárfonásban is részt vesznek. Sokan közülük zenészként dolgoznak éjszakai bárokban. Altındağ és Hamamönü környékén a vaskereskedelemmel foglalkozók többsége állítólag Çankırıból származó cigány.

...

Valamennyi cigányok által lakott tartományba és körzetbe megpróbáltunk ellátogatni. Összehasonlító módszerrel szereztünk valamennyi tartományra vonatkozó adatot, a cigányok által megadott túlzott értékeket egyeztetve a kerületek irányítóival (*muhতারokkal*) és szükség szerint a kerületi rendőrséggel is. ...”

A fent idézett észrevételekhez hasonlóak szerepelnek a Törökország többi részén – többek között Izmir, Mania, Konya, Adana és Antalya tartományokban – élő roma népességgel kapcsolatban is.

13. A „Törökországi cigányok” c. könyv befejezésének záró bekezdései így szólnak:

„Családjaik, társadalmi struktúrájuk és hagyományaik azok, amelyek a cigányokat leginkább összekötik egymással. Annak ellenére, hogy több mint ezer évig nomád életmódot folytattak, a csoporton belüli házasságkötés gyakorlatának köszönhetően sikerült megőrizniük hagyományos életmódjukat. A hagyományokhoz való ragaszkodás születésüktől kezdve egészen a halálukig jellemző. Kétségtelen, hogy a cigány életmód legmeghatározóbb tényezője a hagyomány. A cigány társadalom idősebb tagjai felelősek a leginkább a hagyományok megőrzéséért és fenntartásáért. A folyamatosan változó körülmények és igények miatt azonban a cigányok társadalmi struktúráját egyre nehezebb megőrizni. Különösen a társadalmi struktúrák egyike, a „*Natia*” nem tartható már fenn a mai Törökországban.

A cigányok legszembeütőbb jellemzőjének életmódjukat tekinthetjük. Valamennyi társadalmi-kulturális tevékenység, azaz a migráció és a letelepülés, a tánc, a zene, a nyelv, az evés-ivás, a jövőmondás, a boszorkányság és a munka tehát mind a cigány élet valós természetére mutat rá. Ezek a tényezők alakítják tehát a jéghegy látható részét. E jelenségek alapján lehet általában felismerni a cigányokat. Valódi megismerésük módja azonban a társadalmukban való elvegyülés, és a hagyományaik, hiedelmeik teljes körű elemzése. A cigányok titkos világa hiedelmeiken, különösen a babonákon és a tabukon keresztül mutatkozik meg.

Másokhoz hasonlóan a cigányoknak is szükségük van hitre és imádságra. A lakhelyükként szolgáló ország vallásának elfogadásán túl a kultúrájukra jellemző hiedelmekkel kapcsolatos hagyományaikat is őrzik. Megfigyelhető tehát, hogy a cigányoknak vannak valódi, hiedelmeikből eredő ünnepeik, amelyek részben a hinduizmusra vezethetők vissza.

Véleményünk szerint ezek a mindenütt megalázásban és elutasításban részesülő emberek az államunk vagy nemzetünk értékes állampolgárává válhatnak, amennyiben oktatási, szociális, kulturális és egészségügyi problémájukat kezelik. Mindez annyit jelent, hogy türelemre és eltökéltségre van szükség e tekintetben.

2. A kérelmező által indított hazai eljárások

14. 2001. június 15-én a kérelmező a törökországi roma/cigány társaságok nevében kérelmet nyújtott be a kulturális minisztériumnál. Kérelmében előadta, hogy a könyv szerzője szerint a cigányok illegális tevékenységekkel foglalkoznak, azaz „tolvajként, zsebtolvajként, csalóként, rablóként, uzsorásként, koldusként, kábítószer-kereskedőként, prostituáltként és bordélyházfenntartóként” élnek, ezenkívül poligámok és agresszívek. A kérelmező továbbá előadta, hogy a könyv számos más, cigányokat megalázó és lealacsonyító megjegyzéseket tartalmaz. Kérelmezte a könyv árusításának leállítását, és valamennyi példány elkobzását azt állítva, hogy e megjegyzések bűncselekményt képeznek.

15. Ugyanezen a napon a kulturális minisztérium publikációs részlegének vezetője elrendelte a könyv megmaradt 299 példányának a publikációs részlegbe történő visszahívását.

16. 2001. október 11-én a kérelmező a kulturális minisztériumnak intézett levelében érdeklődött a könyv példányainak lefoglalásáról.

17. 2001. október 17-én a kulturális minisztérium publikációs részlegének vezetője tájékoztatta a kérelmezőt, hogy a minisztérium – hét professzorból álló – publikációval foglalkozó tanácsadó testületének döntése alapján a könyv egy tudományos kutatás része, és nem tartalmaz sértéseket vagy ahhoz hasonló megjegyzéseket. A kérelmezőt arról is tájékoztatták, hogy a könyv szerzője nem engedélyezi a szöveg módosítását, és a minisztérium a szerző kérésére a szerzőre ruházza át a szerzői jogokat.

18. 2002. február 4-én a kérelmező leveleket intézett a kulturális minisztériumhoz és Ali Rafet Özkan egyetemi docenshez, amelyekben kérését megismételte. Levelére nem érkezett válasz.

19. Ezt követően 2002. április 30-án a kérelmező saját nevében eljárást indított a kulturális minisztérium és a könyv szerzője ellen az általános hatáskörű ankarai polgári bíróság előtt, kártérítést követelve az általa – a könyvben szereplő megjegyzések miatt – elszenvedett nem vagyoni kár miatt. Állítása szerint ezek a megjegyzések a roma/cigány identitását támadták, és sértőek voltak. A kérelmező a könyv összes példányának lefoglalását, kiadásának és terjesztésének betiltását kérte.

20. A könyv szerzője válaszában előadta, hogy referenciaként az adanai rendőr-főkapitányság adatai és más szerzők által írt, cigányokról szóló könyvek szolgáltak, és egyáltalán nem állt szándékában megsérteni vagy megalázni a cigányokat. A szerző továbbá azt állította, hogy a kérelmező által hivatkozott részleteket nem lehet izoláltan, hanem csak az egész könyv kontextusában értelmezni.

21. 2002. szeptember 24-én az ankarai polgári bíróság elutasította a kérelmező kereseteit a könyv szerzőjének tekintetében. Úgy vélte, hogy a könyv tudományos kutatás eredménye, tudományos adatokon alapul, és a törökországi romák/cigányok társadalmi struktúráját vizsgálja. Az elsőfokú bíróság ennél fogva megállapította, hogy a szóban forgó megjegyzések nem voltak sértőek a kérelmezőre nézve. Ami a kérelmező minisztérium ellen indított eljárását illeti, a polgári bíróság megállapította illetékességének hiányát, valamint azt, hogy a közigazgatási bíróság illetékes a kérelmező keresetének elbírálása tekintetében.

22. 2002. október 25-én a kérelmező fellebbezett. Kérelmében előadta, hogy a könyvet nem lehet tudományos kutatásnak tekinteni, és ennél fogva a kulturális minisztériumnak nem lett volna szabad kiadnia.

23. 2003. április 21-én az elsőfokú bíróság által hozott ítéletnek a semmitőszék is helyt adott. Megállapította, hogy a kérelmező által kifogásolt megjegyzések általános jellegűek voltak. Nem találta ezért megalapozottnak azokat a megállapításokat, miszerint a megjegyzések

valamennyi romát/cigányt érintenek, vagy a kérelmező identitása elleni támadást jelentenek.

24. 2003. december 8-án a kérelmezőnek a határozat helyesbítésére irányuló kérelmét elutasították.

25. Ezt követően, meg nem határozott időpontban a kérelmező eljárást indított a kulturális minisztérium ellen az ankarai közigazgatási bíróság előtt. Nem vagyoni kártérítést követelt arra hivatkozva, hogy a kulturális minisztérium által kiadott könyv tartalma a roma/cigány közösségre nézve támadó és sértő. 2004. április 7-én a közigazgatási bíróság elutasította a kérelmező keresetét. Megállapította, hogy a szóban forgó könyvet a publikációval foglalkozó tanácsadó testület által kijelölt előadó megvizsgálta a kiadása előtt. A jóváhagyást követően a tanácsadó testület hozzájárult a könyv kiadásához. A kérelmező panaszait követően 2001. szeptember 25-én a hét professzorból álló tanácsadó testület újból megvizsgálta a könyvet, és úgy döntött, hogy az tudományos kutatáson alapuló tudományos tanulmány, és további terjesztése valamint értékesítése nem okoz semmiféle kellemetlenséget. A közigazgatási bíróság ennél fogva megállapította, hogy a kérelmező panaszai megalapozatlanok. A kérelmező nem fellebbezett e határozat ellen.

B. A 41029/04. sz. kérelem

26. 1991-ben és 1998-ban egy nem kormányzati szervezet, a Nyelvi Társaság „Török szótár diákoknak (*Öğrenciler için Türkçe Sözlük*)” és „Török szótár (*Türkçe Sözlük*)” címmel két szótárt adott ki. A címeiktől eltekintve a két szótár tartalma teljesen megegyezett. A szótárak kiadását részben a kulturális minisztérium finanszírozta.

27. 2002. április 30-án a kérelmező a Roma/Cigány Kulturális Egyesületek Szövetségének nevében levelet intézett a Nyelvi Társaság Igazgatóságához. Levelében a kérelmező előadta, hogy a szótár bizonyos bejegyzései a romákra/cigányokra nézve sértőek és diszkriminatívak.

28. Mindkét szótár 279. oldalán a „cigány” (*çingene*) címszó alatt a következő bejegyzések szerepeltek:

„**Cigány**” (*çingene*): 1. nomád életmódot folytató, a világban szétszóródott indiai származású etnikai csoport, vagy ahhoz tartozó személy. 2. (metaforikus) fukar.

„**Cigány adósság**” (*Çingene borcu*): lényegtelen adósság, amely számos kisebb adósságból adódik össze.

„**Kurd táncot jár a cigány**” (*Çingene çalar Kürt oynar*): zűrzavaros és zajos hely.

„**Cigány sátor**” (*Çingene çergesi*) (metaforikus): koszos és szegényes hely.

„**Cigány lakodalom**” (*Çingene düğünü*): zsúfolt és hangos összejövetel.

„**Cigány verekedés**” (*Çingene kavgası*): közönséges szóbeli vita.

„**Cigány pénz**” (*Çingene parası*): aprópénz.

„Cigány rózsaszín”(Çingene pembesi): rózsaszín.

„Cigány nyelv”(çingeneye): a cigányok által használt nyelv.

„Cigányság”(çingenelik): 1. cigánynak lenni 2. (metaforikus) fukarság vagy kapzsiság.

„Cigánnyá válik”(Çingeneleşmek): fukarul viselkedik

29. A kérelmező véleménye szerint a bejegyzéseknek a cigány közösségre nézve negatív, diszkriminatív és előítéllettel teli felhangja van. A kérelmező továbbá előadta, hogy kérésére az oktatási minisztérium és a Török Nyelvi Egyesület módosította szótárait, és hasonlóképpen arra kérte a Nyelvi Társaságot, hogy a fent említett fogalommeghatározásokat javítsa ki, valamint valamennyi diszkriminatív kifejezést töröljön szótáraiból. Levelére nem érkezett válasz.

30. Ezt követően 2002. július 15-én a kérelmező egy további levelet küldött a Nyelvi Társaságnak, amelyben kérését megismételte. Hozzátette, hogy amennyiben 2002. augusztus 20-ig nem teljesítik kérését, eljárást indít a Társaság ellen.

31. 2003. április 16-én a kérelmező eljárást indított a Nyelvi Társasággal szemben az általános hatáskörű ankarai polgári bíróság előtt, a fent említett fogalommeghatározások és kifejezések szótárból történő törlését kérelmezve. A kérelmező továbbá kártérítést igényelt a szótárakban szereplő kifejezések által okozott nem vagyoni kár miatt. Ezzel kapcsolatban azt állította, hogy a szótárban szereplő fogalommeghatározások a roma/cigány identitását támadták, és őt személyesen sértették.

32. A Nyelvi Társaság válaszában fenntartotta többek között, hogy a szótárakban szereplő fogalommeghatározások és kifejezések történelmi-szociológiai valóságot tükröznek, és semmiféleképpen nincs szó valamely etnikai csoport megalázására és lealacsonyítására irányuló szándékról. Előadta továbbá, hogy a szótárak a köznyelvben gyakran használt kifejezéseket és fogalommeghatározásokat tartalmaznak, valamint hogy a török nyelvben is léteznek albánokra, zsidókra és törökökre vonatkozó hasonló kifejezések.

33. 2003. július 16-án az ankarai polgári bíróság elutasította a keresetet. Megállapította, hogy a szótárakban szereplő fogalommeghatározások és kifejezések történelmi-szociológiai valóságot tükröznek, és semmiféleképpen nincs szó valamely etnikai csoport megalázására és lealacsonyítására irányuló szándékról. Emellett megjegyezte, hogy a török nyelvben más etnikai csoportra vonatkozó hasonló – szótárakban és enciklopédiákban megjelent – kifejezések is léteznek.

34. A kérelmező fellebbezett. 2004. március 15-én a semmítőszék helyt adott a 2003. július 16-án hozott ítéletnek.

II. A RELEVÁNS HAZAI JOG

A. Polgári törvénykönyv

35. A Polgári Törvénykönyv 24. cikke a következőket írja elő:

„Bármely személy, akinek személyiségi jogait jogellenesen sértik, bíróhoz fordulhat a jogsértést elkövetőkkel szembeni védelemért.

Valamely jogsértés jogellenesnek számít, kivéve ha azt a jogsértést elszenvedő személy hozzájárulása, vagy valamely kiemelkedően fontos magán- vagy közérdek vagy a törvény indokolja.”

Ezen túlmenően, a Polgári Törvénykönyv 25. cikke szerint:

„Valamely felperes felkérheti a bírót a jogsértés veszélyének elhárítására, a folyamatban lévő jogsértés megszüntetésére, vagy a már megszűnt jogsértés jogellenességének megállapítására.

E fellépések mellett a felperes kérheti, hogy a helyesbítést vagy az ítéletet közzétegyék, vagy azokról bármely harmadik felet tájékoztassák.

...”

B. Büntető törvénykönyv

36. A korábbi Büntető Törvénykönyv 312. cikkének (2) bekezdése a következőkről rendelkezik:

„...”

Bármely személy, aki valamely – például társadalmi osztály, faj, vallás, felekezet vagy régió szerinti – megkülönböztetés alapján másokat gyűlöletre vagy ellenségeskedésre uszít, az elítélést követően egytől három évig terjedő szabadságvesztéssel, valamint 9000 és 36 000 líra közötti pénzbüntetéssel büntetendő. Amennyiben ezen izgatás veszélyezteti a közbiztonságot, a büntetést növelni kell, méghozzá az eredeti büntetés egyharmadától a feléig terjedő mértékben.

37. 2005. június 1-jén hatályba lépett az új Büntető Törvénykönyv (5237. sz. törvény). Az új Büntető Törvénykönyv 216. cikke a következőkről rendelkezik:

„1. Bármely személy, aki nyilvánosság előtt gyűlöletet és ellenségeskedést szít valamely közösségben egy – társadalmi osztály szerinti, faji, vallási, felekezeti vagy regionális különbségeken alapuló – eltérő jellemzőkkel bíró másik közösség ellen – mint például közbiztonságot fenyegető egyértelmű és közeli veszély okozása –, egytől három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

2. Bármely személy, aki nyilvánosan rágalmoz valamely csoportot társadalmi osztály szerinti, faji, vallási, felekezeti, nemi vagy regionális különbségek alapján, hat hónaptól egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

...”

III. A RASSZIZMUS ÉS INTOLERANCIA ELLENI EURÓPAI BIZOTTSÁGI (ECRI) DOKUMENTUMOK

38. A 2011. február 8-án közzétett, Törökországról szóló negyedik jelentésében (CRI(2011)5) az ECRI üdvözölte, hogy a negatív sztereotípiák csökkentése érdekében a szótárban a „cigány” címszó alatti, esetlegesen diszkriminatív felhangú fogalommeghatározásokat törölték. Ösztönözte továbbá a török hatóságokat arra, hogy folytassák a romákat érintő negatív sztereotípiák leküzdésére irányuló erőfeszítések megerősítését, és folytassanak konstruktív párbeszédet a roma közösséggel.

39. A rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni – iskolai oktatásban történő – küzdelemről szóló, 2006. december 15-én elfogadott, 10. sz. általános politikai ajánlásában az ECRI továbbá azt ajánlotta, hogy a tagállamok biztosítsák a társadalomban az iskolai oktatás kulcsfontosságú szerepét a rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelemben azáltal, hogy előmozdítják a tanulók kritikai gondolkodásának kialakulását, és olyan képességekkel ruházzák fel őket, amelyek az általuk használt tananyagban fellelhető sztereotípiák vagy intoleráns részek észrevételéhez és a megfelelő viszonyulás kialakításához szükségesek.

A JOG

I. AZ EGYEZMÉNY 8. CIKKÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

40. A kérelmező állítása szerint a „Törökországi cigányok” c. könyv és a fenti 26–28. pontokban hivatkozott szótárak olyan kifejezéseket és fogalommeghatározásokat tartalmaztak, amelyek roma/cigány identitását sértették.

41. A Kormány vitatta ezen állítást.

A. A kérelmeknek az Egyezmény 8. Cikke szerinti vagy 8. Cikkel összefüggésben értelmezett 14. Cikke szerinti vizsgálatának szükségességéről

42. A Nagykamara megállapította, hogy a Kamara megvizsgálta a kérelmezőnek az Egyezmény 8. Cikkel összefüggésben értelmezett 14. Cikke szerinti panaszait. Az Egyezmény e rendelkezései a következők:

8. Cikk

„1. Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák.

2. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.”

14. Cikk

„A jelen Egyezményben meghatározott jogok és szabadságok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.”

43. A Nagykamara ismételten hangsúlyozza, hogy a Bíróság az ügy tényállásának hazai jog szerinti minősítéséért felelős, és nem köti a kérelmező vagy a Kormány minősítése (lásd *Scoppola v. Italy (no. 2)* [GC], no. 10249/03, § 54, 2009. szeptember 17.). Az Egyezmény 14. Cikkének alkalmazásában valamely releváns módon hasonló helyzetben lévő személyekkel való – objektíven és ésszerűen nem indokolható – eltérő bánásmód megkülönböztetésnek minősül. Nem beszélhetünk objektív és ésszerű indokolásról, ha az eltérő bánásmód nem jogszerű célt szolgál, vagy ha az alkalmazott eszközök és az elérni kívánt cél megvalósítása között nincs ésszerűen arányos kapcsolat (lásd különösen *D.H. and Others v. the Czech Republic* [GC], no. 57325/00, § 175, ECHR 2007-IV, és *Burden v. the United Kingdom* [GC], no. 13378/05, § 60, ECHR 2008-...).

44. A Bíróság megállapítja, hogy többek között valamely személy etnikai származásán alapuló megkülönböztetése a faji megkülönböztetés egy formája. A faji megkülönböztetés a megkülönböztetés különösen gyűlöletes formája, és veszélyes következményei tudatában különös éberséget és erőteljes reakciót követel a hatóságok részéről. Ez indokolja, hogy a hatóságoknak valamennyi elérhető eszközt alkalmazniuk kell a rasszizmus leküzdésének érdekében, ily módon megerősítve a demokratikus társadalom azon vízióját, amely szerint a sokszínűség nem veszély hanem a gazdagodás forrása (lásd *Nachova and Others v. Bulgaria* [GC], nos. 43577/98 and 43579/98, § 145, ECHR 2005-VII, és *Timishev v. Russia*, nos. 55762/00 és 55974/00, § 56, ECHR 2005-XII). A Bíróság továbbá megjegyezte, hogy nyugtalan történelmük és a folyamatos hontalanságuk eredményeképpen a romák a hátrányos helyzetű és kiszolgáltatott kisebbség egyedi típusává váltak. Amint azt a Bíróság korábbi esetekben megállapította, ennél fogva egyedi védelemre van szükségük (lásd *D.H. and Others*, fent idézve, § 182).

45. A Bíróság emlékeztet arra, hogy a jelen ügyben a roma származású kérelmező azt állította, hogy az állami finanszírozásból megjelentetett könyv és a két szótár a romákkal szemben negatív értékítéletet közvetítő megjegyzéseket és kifejezéseket tartalmazott. Úgy vélte, hogy ezek a kijelentések a roma identitása elleni támadást képeznek. A Bíróság azonban

megállapítja, hogy ezen ügyben nincs szó eltérő bánásmódról, különösen pedig etnikai megkülönböztetésről, hiszen a kérelmező nem tudott az ellenkező bizonyításáig elfogadható bizonyítékot szolgáltatni a kifogásolt kiadványok megkülönböztető szándékáról vagy hatásáról. Az ügy ekként nem hasonlítható össze a roma közösség tagjai által korábban benyújtott egyéb kérelmekkel (lásd az oktatásra vonatkozóan, a fent idézett *D.H. and Others*, §§ 175-210; a lakhatásra vonatkozóan, a Nagykamara 27238/95. sz. *Chapman v. the United Kingdom* [GC], no. 27238/95, § 73, ECHR 2001-I; és a választásokra vonatkozóan, *Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina* [GC], nos. 27996/06 és 34836/06, § 45, 2009. december 22.). Ennek megfelelően a jelen ügy fő kérdése az, hogy a kifogásolt, állítólagosan faji alapú sértéseket tartalmazó kiadványok sértették-e a kérelmező magánélet védelméhez való jogát, és amennyiben igen, akkor ez a jogsértés összeegyeztethető-e az említett joggal. A Bíróság ennél fogva kizárólag az Egyezmény 8. Cikke szerint vizsgálja a jelen ügyet.

B. A Kormány előzetes kifogása

1. A felek előadásai

(a) A Kormány

46. A Kormány vitatta a kérelmező áldozati státuszát mindkét kérelem tekintetében azzal érvelve, hogy mindkét kérelem *actio popularis* kérelem. A Kormány szerint a kérelmező nem tudta bizonyítani, hogy a kifogásolt megjegyzések és kifejezések őt közvetlenül érintették.

(b) A kérelmező

47. A kérelmező állítása szerint roma/cigány származása miatt a könyvben és a szótárakban szereplő lealacsonyító megjegyzések és kifejezések vagyoni és nem vagyoni kárt is okoztak neki. Úgy vélte ennél fogva, hogy az Egyezmény 34. Cikke szerint áldozatnak minősül.

(c) A harmadik fél

48. A Görög Helsinki Monitor azt állította, hogy valamely etnikai csoportnak faji alapú, általánosan megkülönböztető jellegű kifejezésekkel állítólagosan célzott bármely tagja áldozatnak számít, mivel ezek a kifejezések előítéletet váltanak ki az említett csoport valamennyi tagjával szemben. Azt állította továbbá, hogy a Bíróság általi védelem mértékének el kell érnie a hazai rendszer által biztosított védelem mértékét: amennyiben valamely személy áldozati státuszát a hazai jog elismeri, azt a Bíróság sem utasíthatja el.

2. A Kamara ítélete

49. A Kamara megállapította, hogy noha a kérelmezőt személyesen sem a kérdéses könyv, sem a kérdéses szótárak nem célozták közvetlenül, mégis tudott kártérítési keresetet indítani, valamint érvelni ügye érdeméről a hazai bíróságok előtt a hazai jogszabályok, nevezetesen a Polgári Törvénykönyv 24. és 25. cikke szerint (lásd a fenti 35. pontot). A Kamara ennél fogva úgy vélte, hogy a kérelmező áldozatnak minősül az Egyezmény 34. Cikke szerint.

3. A Bíróság értékelése

50. A Bíróság ismételten hangsúlyozza, hogy ahhoz, hogy az Egyezmény 34. Cikke alapján kérelmet lehessen benyújtani, valamely természetes személynek, nem-kormányzati szervezetnek vagy személyek csoportjainak fel kell tudni mutatni, hogy az Egyezményben biztosított valamely jog megsértésének áldozatai. Ahhoz, hogy valamely személy efféle jogsértés áldozatává válhasson, a kifogásolt intézkedésnek közvetlenül kell őt érintenie: az Egyezmény ennél fogva nem irányozza elő az *actio popularis* jogintézményének alkalmazását az Egyezményben meghatározott jogok értelmezése tekintetében, vagy engedélyezi, hogy magánszemélyek a nemzeti jog valamely rendelkezését kifogásolják, csupán mert úgy vélik – anélkül hogy az közvetlenül érintené őket –, hogy azok esetlegesen sértik az Egyezményt (lásd *Burden*, fent idézve, § 33, és *Tănase v. Moldova* [GC], no. 7/08, § 104, ECHR 2010-...).

51. Ennek következtében az áldozati státusz fennállása – azaz hogy valamely személyt az Egyezmény szerinti jog állítólagos megsértése személyesen érint – elengedhetetlen az Egyezmény védelmi mechanizmusának működéséhez, ezt a kritériumot azonban nem szabad merev és rugalmatlan módon alkalmazni (lásd *Bitenc v. Slovenia* (dec.), no. 32963/02, 2008. március 18.). Az Egyezmény szerint az eljárás valamennyi szakaszában releváns annak kérdése, hogy a kérelmező az Egyezmény állítólagos megsértésének áldozata-e (lásd *Burdov v. Russia*, no. 59498/00, § 30, ECHR 2002-III).

52. A Bíróság ismételten hangsúlyozza, hogy az „áldozat” koncepcióját önállóan, és az érdekre vagy cselekvőképességre vonatkozó hazai koncepcióktól függetlenül értelmezi (lásd *Sanles Sanles v. Spain* (dec.), no. 48335/99, ECHR 2000-XI), noha tekintettel kell lennie arra, hogy a kérelmező a hazai eljárások résztvevője volt (lásd *Micallef v. Malta* [GC], no. 17056/06, § 48, ECHR 2009-...).

53. A Bíróság megállapította, hogy a roma származású kérelmező a jelen ügyben a roma közösséget állítólag lealacsonyító megjegyzéseket és kifejezéseket kifogásolta. Kétségtelen, hogy a kérelmezőt nem személyesen célozták; sérthették azonban arra az etnikai csoportra vonatkozó megjegyzések, amelynek ő is tagja. A hazai eljárások során nem volt vita a

kérelmező bíróság előtti keresetösségi joga tekintetében. Ügyének érdemét ekként kétfokú bírósági eljárás során vizsgálták.

54. A fentiek tükrében, és mivel az áldozati státuszra irányadó kritériumokat rugalmas módon kell alkalmazni, a Bíróság elismeri, hogy noha a kifogásolt részletek a kérelmezőt nem közvetlenül célozták, a kérelmező a kifogásolt tényállás áldozatának minősülhet az Egyezmény 34. Cikke értelmében. Elutasítja ennél fogva a Kormány előzetes kifogását, amely szerint a kérelmező nem minősült áldozatnak.

C. Az ügy érdeme

1. A 4149/04. sz. kérelem

(a) A felek előadásai

i. A kérelmező

55. A kérelmező azt állította, hogy a „Törökországi cigányok” c. könyv bizonyos részletei a roma közösséget lealacsonyító megjegyzéseket és kifejezéseket tartalmaztak. Különösen a könyvnek arra a fejezetére hivatkozott, amelyben Törökország bizonyos városaiban élő romák életmódjáról – különösen az illegális tevékenységekben való részvételükről – olvasható tájékoztatás (lásd a fenti 12. pontot). A kérelmező szerint a szerző általános szándéka nem fontos, mivel ezek a részletek önmagukban egyértelműen sértőek a roma közösségre nézve. Kifejezte továbbá elégedetlenségét a kártérítési kérelmét elutasító hazai bíróság által hozott határozattal kapcsolatban.

ii. A Kormány

56. A Kormány azt állította, hogy a könyvet a kulturális minisztérium a publikációval foglalkozó tanácsadó testület ajánlására adta ki. A tanácsadó testület jelentése szerint a kérdéses könyv az összehasonlító tudományos kutatások része, amelyet azzal a céllal készítettek, hogy hozzájáruljon a törökországi etnikai tanulmányokhoz. A könyv a roma közösség származásáról, a roma nyelvről, a romák hagyományairól, hiedelméről, ünnepeiről, konyhájáról, öltözködéséről, zenéjéről és életkörülményeiről nyújt tájékoztatást. A Kormány azt állította, hogy a kérelmező kifogását követően számos egyetemi professzor újból megvizsgálta a könyvet, és jelentésük szerint abban nem szerepeltek sértő kijelentések. A Kormány végül előadta, hogy a kulturális minisztérium komoly erőfeszítéseket tesz a roma kultúra és hagyomány támogatása érdekében.

(b) A Kamara ítélete

57. A Kamara megállapította, hogy noha a kérelmező által idézett részletek és megjegyzések önmagukban megkülönböztető jellegűnek és

sértőnek tűnhetnek, a teljes könyv vizsgálata során nem lehetett megállapítani azt, hogy a szerző rosszhiszeműen járt el, vagy szándékában állt a roma közösséget megsérteni. A Kamara különös tekintettel volt a könyv befejezésére, amelyben a szerző egyértelművé tette, hogy a „Törökországi cigányok” c. könyv egy tudományos tanulmány, amely összehasonlító elemzés alapján készült, és a törökországi roma emberek történelmére és társadalmi-gazdasági életkörülményeire összpontosít. A Kamara megállapította, hogy a szerző a roma közösségről alkotott közvélemény bemutatása céljából mutatott rá a romák előítéletekkel teli ábrázolására. Ennek következtében a Bíróság megállapította, hogy a kérelmezőnek az Egyezmény által védett jogait nem sértették.

(c) A Bíróság értékelése

i. Az Egyezmény 8. Cikkének alkalmazhatósága

58. A Bíróság ismételten hangsúlyozza, hogy a „magánélet” fogalma az Egyezmény 8. Cikkének értelmében általános – alapos fogalommeghatározásnak nem minősülő – kifejezés. A személyes autonómia fogalma a 8. Cikkben előírt garanciák értelmezésének alapjául szolgáló fontos elv. A személy fizikai és társadalmi identitásának ekként számos aspektusát foglalja magában. A Bíróság ismételten hangsúlyozza, hogy a múltban elismerte, hogy valamely egyén etnikai identitása is ilyen tényezőnek minősül (lásd *S. and Marper v. the United Kingdom* [GC], nos. 30562/04 és 30566/04, § 66, 2008. december 4., és *Ciubotaru v. Moldova*, no. 27138/04, § 49, 2010. április 27.). Különösen valamely csoportot érintő – bizonyos szintet elérő – negatív sztereotípiák befolyásolhatja a csoport identitástudatát, valamint a csoport tagjainak az önértékeléssel és önbizalommal kapcsolatos érzéseit. Ebben az értelemben áll fenn a csoport tagjai magánéletének befolyásolása.

59. Emellett, noha a 8. Cikk fő célja az egyénnek a hatóságok általi önkényes beavatkozással szembeni védelme, az nem csak arra készíti az államot, hogy tartózkodjon az ehhez hasonló beavatkozástól: e negatív kötelezettségen kívül a magánélet hatékony tiszteletben tartásával járó pozitív kötelezettségek is felmerülhetnek. E kötelezettségekkel esetlegesen még az egyének egymás közötti kapcsolatait tekintetében kidolgozott, a magánélet tiszteletben tartásának biztosítására irányuló intézkedések elfogadása is együtt járhat (lásd *Tavlî v. Turkey*, no. 11449/02, § 28, 2006. november 9., és *Ciubotaru*, fent idézve, § 50).

60. A jelen ügy körülményeit tekintve a Bíróság megállapítja, hogy a roma származású kérelmezőt a „Törökországi cigányok” c. könyv bizonyos – a roma közösségre összpontosító – részletei sértették. Polgári eljárást indított ennél fogva a könyv szerzőjével és a kulturális minisztériummal szemben (lásd a fenti 19–25. pontokat). Ennek következtében a jelen ügyben releváns annak a csoportnak az identitását – és ekként a kérelmező

magánéletét is – állítólagosan érintő kiadvány, amely csoportnak a kérelmező is tagja. A Bíróság továbbá megállapítja azt is, hogy a „Törökországi cigányok” c. könyvet ugyan a kulturális minisztérium adta ki (lásd a fenti 10. pontot), de a szerzői jogot ezt követően visszaadta a könyv szerzőjének (lásd a fenti 17. pontot). A kérelmező továbbá nem fellebbezett a kulturális minisztériummal szemben benyújtott közigazgatási panaszát elutasító ankarai közigazgatási bíróság által hozott határozat ellen (lásd a fenti 25. pontot). Nem folytatta tehát az eljárást az állami hatóságokkal szemben a szóban forgó publikációban való részvételük tekintetében.

61. E körülmények között a Bíróság véleménye, hogy a jelen kérelemben felmerült fő kérdés nem az, hogy a hazai hatóságok közvetlenül beavatkoztak-e a kérelmező magánéletébe, hanem inkább az, hogy az alperes Kormány a 8. Cikk szerinti pozitív kötelezettségét, azaz a kérelmező magánéletébe történő valamely harmadik fél – nevezetesen a könyv szerzője – általi beavatkozástól való védelmét teljesítette-e. A Bíróságnak tehát meg kell bizonyosodnia arról, hogy az Egyezmény 8. Cikke értelmében a török bíróságoknak helyt kellett-e volna adni a kérelmező polgári jogi keresetének – a nem vagyoni kár megtérítése céljából – valamely pénzösszeg odaítélése, és a könyv terjesztésének megtiltása révén.

ii. Az Egyezmény 8. Cikkének való megfelelés

(a) Általános elvek

62. A 8. Cikk szerinti pozitív és negatív állami kötelezettségek között nem lehet pontosan meghatározott határvonalat húzni. Az alkalmazandó elvek ennek ellenére hasonlóak. Mindkét kontextusban tekintettel kell lenni az egyén és a teljes közösség közötti, versenyben lévő érdekek igazságos egyensúlyának megteremtésére; mindkét kontextus tekintetében rendelkezik az állam bizonyos mérlegelési mozgástérrel (lásd különösen *Keegan v. Ireland*, 1994. május 26., § 49, Series A no. 290; *Botta v. Italy*, 1998. február 24., § 33, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-I; és *Gurgenidze v. Georgia*, no. 71678/01, § 38, 2006. október 17.).

63. A jelen üggyhöz hasonló esetekben, amikor a panasz arra irányul, hogy a 8. Cikk által védett jogok annak eredményeképpen sérülnek, hogy mások a véleménynyilvánítás szabadságához való jogukat gyakorolják, a 8. Cikk alkalmazásakor figyelembe kell venni az Egyezmény 10. Cikke szerinti követelményeket (lásd például és *mutatis mutandis*, *Von Hannover v. Germany*, no. 59320/00, § 58, ECHR 2004-VI). Ilyen esetekben tehát a Bíróságnak a kérelmező magánélet tiszteletben tartásához való jogát kell összevetnie a véleménynyilvánítás szabadságának védelméhez fűződő közérdekkel, figyelembe véve azt, hogy a két Cikk által biztosított jogok között hierarchikus viszony nem áll fenn (lásd *Timciuc v. Romania* (dec.) no. 28999/03, § 144, 2010. október 12.).

64. E tekintetben a Bíróság ismételten hangsúlyozza, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága a demokratikus társadalom egyik legfontosabb alappillére. Figyelemmel az Egyezmény 10. Cikkének 2. bekezdésére is, e jog nem kizárólag az elfogadott vagy az ártalmatlannak illetve jelentéktelennek tekintett, hanem a sértő, megbotránkoztató vagy zavaró „információkra” és „eszmékre” is kiterjed. Ide sorolhatjuk a pluralizmus, a tolerancia és a nyitott gondolkodásmód követelményeit, amelyek nélkül nem létezik demokratikus társadalom (lásd különösen *Handyside v. the United Kingdom*, 1976. december 7., § 49, Series A no. 24, és *Reinboth and Others v. Finland*, no. 30865/08, § 74, 2011. január 25.). A fent említett szabadság a 10. Cikk 2. bekezdésében meghatározott kivételek hatálya alá tartozik, amely kivételeket azonban szigorúan kell értelmezni. Ily módon bármely korlátozás szükségességét meggyőzően kell megállapítani (lásd például *Lingens v. Austria*, 1986. július 8., § 41, Series A no. 103, és *Nilsen and Johnsen v. Norway* [GC], no. 23118/93, § 43, ECHR 1999-VIII).

65. Az Egyezmény 10. Cikke szerint a Szerződő Államok bizonyos mérlegelési mozgástérrel rendelkeznek annak értékelése tekintetében, hogy a véleménynyilvánítás szabadságához való jog gyakorlásába való beavatkozás „valamely demokratikus társadalomban szükségesnek minősült-e”. E mozgástér azonban az európai felügyelettel együtt érvényes, magában foglalva – az akár valamely független bíróság által hozott – jogszabályokat és határozatokat egyaránt (lásd *Tammer v. Estonia*, no. 41205/98, § 60, ECHR 2001-I; *Peck v. the United Kingdom*, no. 44647/98, § 77, ECHR 2003-I; és *Karhuvaara and Iltalehti v. Finland*, no. 53678/00, § 38, ECHR 2004-X). A Bíróság feladata – a felügyeletének gyakorlása tekintetében – nem a nemzeti hatóságok felváltása, hanem inkább az azokat megillető mérlegelési mozgástér alapján hozott határozatok – a teljes ügy tükrében történő – felülvizsgálata (lásd *Petrenco v. Moldova*, no. 20928/05, § 54, 2010. március 30.; *Polanco Torres and Movilla Polanco v. Spain*, no. 34147/06, § 41, 2010. szeptember 21.; és *Petrov v. Bulgaria* (dec.), no. 27103/04, 2010. november 2.).

66. Hasonló ügyekben a Bíróság nagy jelentőséget tulajdonított annak, hogy a hazai hatóságok megállapították a jogok kollízióját, és az ütköző jogok közötti igazságos egyensúly szükségességét (lásd például és *mutatis mutandis*, *Tammer*, fent idézve, § 69; *White v. Sweden*, no. 42435/02, § 27, 2006. szeptember 19.; *Standard Verlags GmbH v. Austria* (no. 2), no. 21277/05 § 52, 2009. június 4.; *Lappalainen v. Finland* (dec.), no. 22175/06, 2009. január 20.; és *Papaianopol v. Romania*, no. 17590/02, § 30, 2010. március 16.).

67. Amennyiben a nemzeti igazságügyi hatóságok által elért egyensúly nem kielégítő, különösen mivel az egyik szóban forgó alapvető jog jelentőségét és hatályát nem mérlegelték megfelelően, a nemzeti hatóságok határozataira vonatkozó mérlegelési mozgástér igen csekély mértékű lesz.

Amennyiben azonban az értékelést az állandó ítélkezési gyakorlatból eredő elvek tükrében végezték el, a Bíróság csak nyomós indokok fennállása esetén váltja fel saját álláspontját a hazai bíróságok álláspontjával, amely bíróságok ennek következtében szélesebb körű mérlegelési mozgástérrel rendelkeznek (lásd *MGN Limited v. the United Kingdom*, no. 39401/04, §§ 150 és 155, 2011. január 18., és *Von Hannover v. Germany* (n° 2) [GC], nos. 40660/08 és 60641/08, § 107, 2012. február 7.).

68. Mindez előfeltételezi a hatékony jogrendszer fennállását, amely a „magánélethez” fűződő jogok védelme tekintetében működik, és a kérelmező számára elérhető volt (lásd *Karakó v. Hungary*, no. 39311/05, § 19, 2009. április 28.). Ezt a Bíróságnak is meg kell vizsgálnia.

(β) Ezen elvek alkalmazása a jelen ügyben

69. A jelen ügyben a hazai bíróságokat arra kérték, hogy a kérelmezőnek – mint a roma közösség tagjának – az Egyezmény 8. Cikke szerinti jogai, és a szóban forgó könyv szerzőjének a valamely speciális etnikai csoport tudományos kutatására, és a megállapításainak kiadására vonatkozó szabadsága közötti igazságos egyensúlyt ériék el. A kérelmező állítása szerint a könyv – különösen a Törökország különböző városaiban élő romák életkörülményeit taglaló fejezet – sértette a roma közösséget. A kereseti kérelemnek a kétfokú eljárás során történő elutasításakor a török bíróságok többek között a – hét egyetemi professzor által készített – jelentésre alapoztak, amely szerint a vitatott könyv tudományos kutatáson alapuló tudományos tanulmány (lásd a fenti 25. pontot). Úgy vélték, hogy a megjegyzések és kifejezések nem voltak sértőek, általános jellegűek voltak, nem érintettek minden romát, valamint nem képeztek a kérelmező identitása elleni támadást (lásd a fenti 21. és 23. pontot). Az ankarai általános hatáskörű polgári bíróság ezen túlmenően megállapította, hogy a könyv a török roma/cigány közösség társadalmi struktúráját vizsgálja, valamint tudományos adatokon alapul (lásd a fenti 21. pontot).

70. A Bíróság véleménye szerint e következtetésekre nem lehet oly módon tekinteni, mintha azok ésszerűtlenek volnának, vagy a releváns tényállás félreértelmezésén alapulnának. E tekintetben fontos megállapítani, hogy noha a szerző rámutatott az egyes területeken élő roma közösség néhány tagjának bizonyos illegális tevékenységekben való részvételére, a könyvben nem tett semmiféle negatív megjegyzést a roma lakosságról általában, vagy nem állította, hogy a roma közösség összes tagja illegális tevékenységet folytat. Ezen túlmenően a könyv különböző részeiben – nevezetesen az előszóban, a bevezetésben és a befejezésben – egyértelműen hangsúlyozta a szerző, hogy szándéka a kiközösített, főként előítéleten alapuló becsmérlő megjegyzésekkel illetett roma közösség ismeretlen világának feltárása (lásd a fenti 10., 11. és 13. pontokat). Az előzőek tükrében, és az arra vonatkozó bizonyíték hiányában, hogy a szerző kijelentései kétszínűek voltak, megállapítható, hogy a hazai bíróság részéről

nem volt ésszerűtlen az a megállapítás, hogy a szerző erőfeszítéseket tett a munkájáért, és nem rasszista szándék vezérelte (lásd, *mutatis mutandis*, *Jersild v. Denmark*, 1994. szeptember 23., § 36, Series A no. 298).

71. Ezenfelül a hazai bíróságok által előterjesztett – a következtetések alátámasztásaként szolgáló – indokok, bár némileg szükséztűk voltak, a Bíróság ítélezési gyakorlatában meghatározott elvekkel mégis összhangban álltak. Különösen annak a ténynek tulajdonítottak nagy jelentőséget a török bíróságok, hogy a könyvet akadémikus írta, és ezért azt tudományos műnek kell tekinteni. A Bíróság korábbi ítéletekben hangsúlyozta is e munkák jelentőségét (lásd *Sorguç v. Turkey*, no. 17089/03, §§ 21-35, ECHR 2009-... (kivonatok), és *Sapan v. Turkey*, no. 44102/04, § 34, 2010. június 8.). A Bíróság ítélezési gyakorlatával ennél fogva összhangban áll, hogy az akadémikusok a kutatás elvégzésére és az eredményeik megjelentetésére vonatkozó szabadságára irányuló bármely korlátozást körültekintő vizsgálat alá vessék.

72. A kifogásolt részletek nem izoláltan, hanem a teljes könyv kontextusában történő értelmezése, valamint a kiadvány szerzője által alkalmazott kutatási módszer figyelembevétele is összhangban áll a Bíróság megközelítésével. E tekintetben a Bíróság megállapítja, hogy a szerző kifejtette, hogy az adatokat a roma közösség, a helyi hatóságok és a rendőrség tagjaitól gyűjtötte össze. Ezenkívül kijelentette azt is, hogy a tudományos megfigyelés elvei alapján együtt élt a roma közösséggel, hogy tanulmányozhassa életstílusukat (lásd a fenti 11. pontot).

73. Emellett meg kell állapítani, hogy ezen ügyben a magánélethez fűződő jogok védelme tekintetében hatékony jogrendszer működött, és az a kérelmező számára elérhető volt (lásd a fenti 68. pontot). A kérelmező kétfokú bírósági eljárás elé tudta vinni ügyét, és a kereseti kérelmével kapcsolatban indokolással ellátott határozatokkal látták el. Mindemellett, amikor a kérelmező panasszal fordult a kulturális minisztériumhoz, a minisztérium elővigyázatossági intézkedésként elrendelte a könyv megmaradt 299 példányának lefoglalását, valamint a szerző saját kérésére ráruházták a szerzői jogot (lásd a fenti 15. és 17. pontokat).

74. A fentiek tükrében a Bíróság elégedett azzal, hogy a török bíróságok az Egyezmény 8. és 10. Cikke szerinti ütköző alapvető jogok közötti egyensúly megteremtése során a Bíróság állandó ítélezési gyakorlatából eredő elvek alapján készítették értékelést.

75. A Bíróság mindazonáltal ismételt hangsúlyozza, hogy a romák/cigányok kiszolgáltatott helyzete az igényeiknek és eltérő életstílusuknak megfelelő egyedi megfontolást tesz szükségessé, mind a releváns szabályozási keret, mind az egyedi esetekben történő határozathozatal tekintetében (lásd *Chapman*, fent idézve, § 96, és *D.H. and Others*, fent idézve, § 181). A Bíróság továbbá egyetért az ECRI azon következtetéseivel (lásd a fenti 38. pontot), amelyek szerint a Kormánynak

további erőfeszítéseket kell tennie a romákkal szembeni negatív sztereotípiák leküzdése céljából.

76. A fent meghatározott megfontolásokból következik, hogy a török hatóságok a jelen ügyben nem lépték túl mérlegelési mozgásterüket, és nem hagyták figyelmen kívül a kérelmező magánéletének tiszteletben tartására irányuló pozitív kötelezettségüket.

77. Ebből következik, hogy a 4149/04. sz. kérelem tekintetében nem sértették meg a 8. Cikket.

2. A 41029/04. sz. kérelem

(a) A felek előadásai

i. A kérelmező

78. A kérelmező azt állította, hogy a Török Nyelvi Társaság által kiadott két kifogásolt szótárban szereplő kifejezések a roma/cigány közösségre nézve sértőek voltak. Különösen a „cigánnyá válik” kifejezésre hivatkozott, amelyet a „fukarul viselkedik” meghatározással illettek, és előadta, hogy a sértő kifejezéseket ki kell törölni a szótárakból.

ii. A Kormány

79. A Kormány megállapította, hogy a szótárakban szereplő fogalommeghatározások és kifejezések történelmi-szociológiai tényeket tükröznek, és nincs szó a roma közösség lealacsonyítására irányuló szándékról. Tájékoztatta továbbá a Bíróságot, hogy 1991-ben és 1998-ban a kulturális minisztérium összesen 2700 euró értékben járult hozzá a szótárak kiadásához. A Kormány hangsúlyozta azonban, hogy a diákoknak szóló szótár nem iskolai tankönyv, azt nem terjesztették iskolákban, illetve az oktatási minisztérium nem javasolta az iskolai tanterv keretében történő használatát. Végül pedig kiemelték, hogy a szótárakat nem nyomtatták újra, és voltaképpen már nem elérhetőek a kiadónál.

(b) A Kamara ítélete

80. A Kamara különös tekintettel volt arra, hogy a szótárakban szereplő fogalommeghatározásokat a „metaforikus” értelemben használt megjegyzéssel látták el. Megállapította ennél fogva, hogy e kifejezéseket nem lehet a kérelmező etnikai identitására nézve ártalmasnak tekinteni. Ennek következtében a Kamara megállapította, hogy az Egyezmény 8. Cikkét nem sértették.

(c) A Bíróság értékelése

81. A Bíróság mindenekelőtt megállapítja, hogy a kérelmező úgy vélte, hogy negatív sztereotípiát áldozatának minősül a kifogásolt szótárakban szereplő bejegyzések némelyike miatt. Az Egyezmény 8. Cikke ennél fogva

alkalmazható a fenti 60. pontban meghatározott indokok alapján. A Bíróság továbbá megállapítja, hogy annak ellenére, hogy a kérdéses szótárak kiadását részben a kulturális minisztérium finanszírozta, a kérelmező csupán a Nyelvi Társaság – nem kormányzati szervezet – ellen indított polgári keresetet, és a minisztériummal szemben semmiféle közigazgatási eljárást nem indított a hazai bíróságok előtt (lásd a fenti 31–34. pontot). A Bíróságnak ennél fogva 4149/04. sz. kérelemhez hasonlóan (lásd a fenti 60. és 61. pontokat) meg kell vizsgálnia a 62–68. pontban meghatározott általános elvek tükrében, hogy Kormány a 8. Cikk szerinti pozitív kötelezettségét, azaz a kérelmező magánéletébe történő valamely harmadik fél, nevezetesen a Nyelvi Társaság általi beavatkozástól való védelmet teljesítette-e.

82. A kérelmező kereseti kérelmének elutasításakor az ankarai civil bíróság megjegyezte, hogy a szótárakban szereplő fogalommeghatározások és kifejezések történelmi-szociológiai valóságot tükröznek, és semmiképpen nincs szó a roma közösség megalázására és lealacsonyítására irányuló szándékról. Emellett megjegyezte, hogy a török nyelvben más etnikai csoportra vonatkozó hasonló – szótárakban és enciklopédiákban megjelent – kifejezések is léteznek (lásd a fenti 33. pontot).

83. A hazai bíróságok ennél fogva megvizsgálták a kifogásolt bejegyzéseket, hogy meggyőződjenek arról, hogy azok a kérelmezőnek az Egyezmény 8. Cikke szerinti jogait valóban jogellenesen sértették. Ennek során a Bíróság ítélezési gyakorlatában megállapított elveket alkalmazták (lásd a fenti 66. pontot).

84. E tekintetben a Bíróság megállapítja, hogy a szótár információforrás, amely valamely nyelv kifejezéseit listázza, és azok számos jelentését tünteti fel, az alapvető jelentés leíró és szó szerinti, míg a többit átvitt, allegorikus vagy metaforikus értelemben használják. A szótár tehát a társadalom által használt nyelvet tükrözi. A „*çingene*” („cigány”) szó szó szerinti meghatározása mindkét szótár 279. oldalán szerepelt. Egyértelmű tehát, hogy e szótárak terjedelme nagy volt, és a teljes török nyelv felölelését célozták. A Bíróság említi egyúttal a „cigány” szó első, az említett szótárak szerinti meghatározását: „nomád életmódot folytató, a világban szétszóródott indiai származású etnikai csoport, vagy ahhoz tartozó személy.” A könyv alapján a „cigány” szó második jelentése metaforikus értelemben „fukar” (lásd a fenti 28. pontot). A szótárakban ugyanezen oldalon a cigányokra vonatkozó – „cigány pénz” és „cigány rózsaszín” kifejezésekhez hasonló – fogalmak további meghatározásai vannak feltüntetve. A Bíróság megállapította, hogy amint azt az ankarai polgári bíróság kifejtette, e kifejezések a beszélt török nyelvhez tartoznak.

85. Kétségtelen, hogy noha tartalmuk megegyezett, a két szótár különböző célcsoporttal rendelkezett, mivel a második szótár a „Török szótár diákoknak” címet viselte. Egyértelmű, hogy valamely diákoknak szóló szótár esetében nagyobb gondosságra van szükség a hétköznapi

nyelvhez tartozó, de esetlegesen megalázó és sértő kifejezések meghatározása tekintetében. A Bíróság álláspontja szerint az ilyen kifejezéseket a „metaforikus” jelző helyett inkább „pejoratív” vagy „sértő” megjegyzéssel kellett volna ellátni. Ez az elővigyázatosság az ECRI 10. sz. általános politikai ajánlásával is összhangban állt volna, amely előírja, hogy az államoknak elő kell mozdítaniuk a tanulók kritikai gondolkodásának kialakulását, és olyan képességekkel kell felruházniuk őket, amelyek az általuk használt tananyagban fellelhető sztereotípiák vagy intoleráns részek észrevételéhez és a megfelelő viszonyulás kialakításához szükségesek (lásd a fenti 39. pontot).

86. Ez a tényező azonban nem elegendő ahhoz, hogy a Bíróság saját álláspontját a hazai bíróságok álláspontjával felváltsa tekintettel arra, hogy a kifogásolt szótár nem iskolai tankönyv, és azt nem terjesztették iskolákban illetve az oktatási minisztérium nem javasolta az iskolai tanterv keretében történő használatát (lásd a fenti 79. pontot).

87. Végül a Bíróság megállapítja, hogy a kérelmező Nyelvi Társaság elleni eljárását a hazai bíróságok kétfokú eljárás során vizsgálták (lásd a fenti 31–34. pontokat). Ügyét ugyan végül elutasították, a Bíróság mégis elégedett azzal, hogy a kérelmező számára a hatékony jogorvoslati lehetőségek rendelkezésre álltak, amint azt az Egyezmény 8. Cikke előírja.

88. Az előzőek tudatában a Bíróság úgy ítéli meg, hogy a hazai hatóságok nem lépték túl a mérlegelési mozgásterüket, és nem hagyták figyelmen kívül a kérelmező magánéletének tiszteletben tartására irányuló pozitív kötelezettségüket.

89. Ebből következik tehát, hogy a 41029/04. sz. kérelem tekintetében az Egyezmény 8. Cikkét nem sértették meg.

EZEN INDOKOK ALAPJÁN, A BÍRÓSÁG

1. egyhangúlag *elutasítja* a Kormány előzetes kifogását és *megállapítja*, hogy a kérelmező az Egyezmény 34. Cikkének alkalmazásában „áldozatnak” vallhatja magát.
2. tizenhat szavazat egy ellenében *megállapítja*, hogy a 4149/04. sz. kérelem tekintetében nem sértették az Egyezmény 8. Cikkét.
3. tizenhat szavazat egy ellenében *megállapítja*, hogy a 41029/04. sz. kérelem tekintetében nem sértették az Egyezmény 8. Cikkét.

Készült angol és francia nyelven, kihirdették a strasbourgi Human Rights Buildingben 2012. március 15-én megtartott nyilvános tárgyalás során.

Michael O'Boyle
hivatalvezető-helyettes

Nicolas Bratza
elnök

Az Egyezmény 45. Cikkének 2. bekezdésével és az Eljárási Szabályzat 74. szabálya 2. bekezdésével összhangban ezen ítélethez csatolták Gyulumyan bíró különvéleményét.

N.B.
M.O'B.

A különvélemények fordítását a szöveg nem tartalmazza, azok az ítélet hivatalos nyelvi változatában (változataiban) angol és/vagy francia nyelven szerepelnek, amely hivatalos nyelvi változatok a Bíróság ítélkezési gyakorlatát tartalmazó HUDOC adatbázisban tekinthetők meg.

© Európa Tanács/Emberi Jogok Európai Bírósága, 2013.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának hivatalos nyelvei az angol és a francia. E fordítás nem köti a Bíróságot, valamint a Bíróság nem vállal felelősséget annak minőségéért. A fordítás letölthető az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatát tartalmazó HUDOC adatbázisból (<http://hudoc.echr.coe.int>) vagy bármely egyéb adatbázisból, amellyel azt a Bíróság megosztotta. A fordítás nem kereskedelmi célokra felhasználható, amennyiben az ügy teljes címét, valamint a fenti szerzői jogi tájékoztatást feltüntetik. E fordítás bármely részének kereskedelmi célú felhasználása esetén, kérjük jelezze azt a következő címen: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.